

Filosofisteinene

Petter Mejlænder

«Dette prosjektet viser hvor lite som skal til for å øke vår miljøbevissthet og bedre livskvaliteten i kommunen. Dessuten lærer fotografiene oss til å se mer og assosiere rikere enn vi ellers ville gjort.»

Lisbeth Hammer Krog (Ordfører i Bærum)

Prosjektidé

Prosjektet «Filosofisteinene» handler om rullesteiner som forsvant og stedet som mistet sitt særpreg og vant det tilbake. Det ti år lange prosjektet avsluttes med en fotoutstilling, som tematiserer fotografiets makt, enkeltmenneskets muligheter, sansingens og fantasiens potensial, heling av natur, stedets rikdom, samt landskapets myter og historier. Fotoutstillingen vil bidra til å gi stranden større verdi enn den hadde før steinene forsvant, og at vi tydeligere ser kunsten i naturen og naturen i kunsten.

Dette er samme strand som på forsidebildet, men uten steiner, slik stranden så ut ett år, fra og med høsten 2015.

Bakgrunn

De siste ti årene har jeg fotografert rullesteinene på stranden mellom Henie Onstad Kunstsenter og Det Norske Veritas – Høvikstranden. Det hele begynte da jeg regelmessig gikk tur i området med filosofen Arne Næss (1912-2009) og fotograferte ham der. Ett bilde illustrerte en artikkel jeg skrev i Dagbladet Magasinet til hans 95-årsdag (2007), og et annet

fotografi, der han sitter på den vestligste av de tre store rullesteinene, fikk mye oppmerksomhet i forbindelse med min fotoutstilling «Arne

Næss – den smilende filosofen», som ble vist fra Tromsø til Kristiansand, etter åpningen på Galleri Sverdrup på universitetet i Oslo 5.3.2010.

Etter at Arne Næss døde vendte jeg stadig tilbake til stranden i all slags vær og alle årstider, og fortsatte fotograferingen av steinene og stranden. «Filosofisteinen» der Arne Næss hadde sittet fikk en særlig status og ble forbundet med allmenn ettertanke og vårt forhold til naturen.

Aktualisering

Temaet ble aktualisert som fotoprojekt da jeg så hvordan området forandret seg etter at Arne Næss døde, og hvordan stedet endret karakter med årstidene. Først sank treet, som hadde formet et beskyttende tak over ham, ned mot vannflaten. Det var som om det viste sorg over hans død og menneskets ødeleggelse av naturen. Deretter skallet det en bit av rullesteinen han hadde sittet på. Også det ble en metafor. Og da treet falt helt ned i sjøen fikk jeg ideen til å definere stedet som et meningsbærende kunstverk, men ideen ble ikke møtt med forståelse fra kunstmuseet, og noen måneder senere var treet saget over og fjernet av Bærum kommunes naturforvaltere. Bare stubben sto igjen. Høsten 2015 skjedde så det usannsynlige: alle rullesteinene forsvant som dugg for solen, både de tre svære og de fleste mindre, de

som liksom kravlet opp av havet ved lavvann. De var blitt brukt som støttemur for skogen, fordi erosjonen spiste seg innover. Det var som om

den globale menneskeskapte havstigningen gjorde seg gjeldende, og at den skulle hindres med nok en uforstandig ødeleggelse av naturen.

Symbolikk

Steinenes symbolske virkning vokste altså med årene. Den steinen Arne Næss hadde sittet på ble ikke bare en filosofistein, som representerte hans spesielle tenkemåte, den og de andre steinene minnet om meteoritter og utstrålte en urkraft. De symboliserte dermed ikke bare istiden, som hadde bragt dem dit, men selve Jordens historie og vår tilhørighet i Kosmos. I kontrast mot snø eller tåke, ble steinene særlig tydelige og kommuniserte vitenskap, eventyr, myter og estetikk. Gjennom hele året lokket de til seg barn så vel som voksne til lek, undring og hvile.

Linjer og marmorering, samklang og kontrast, som stimulerer fantasien.

Bildet av Arne Næss (side 3) ga assosiasjoner til både Edvard Munch, Charles Darwin og Charlie Chaplin. Barnets uskyld blandet seg med alderens vidsyn, der de mindre steinene liksom kravlet opp fra havet, slik amfibiene i sin tid gjorde. Fotoet ble dermed et portrett av mennesket som naturvesen og åndskraft. Treet viste på sin side hvordan naturen beskytter, og steinen hvor trygg, stabil og bærende den kan være, mens treet fall og fjerningen av steinene symboliserte menneskets destruktive side. Bildet av den nakne og tomme stranden etter at steinene var fjernet (side 2 og 4) lar oss ane den verst tenkelige menneskeskapte ødeleggelse, der bare stillheten er igjen. «Språket», tolkerne og fortolkningene er borte, og kun sporene etter et flyktig menneskeliv skimtes liksom fossiler i snøen. Da så man hvordan steinene også hadde skapt forestillinger om musikk på strandens bølgende notelinje. Eller blindeskrift? Stedets symbolikk blir ikke mindre ved at Det Norske Veritas, som også hadde gitt stranden navn, har som formålsparagraf å ta vare på naturverdier, og at Henie Onstads Kunstsenter utvikler vår evne til å se. De små steinene barn kaster ut på isen ble også et innslag i fortellingen: svarte stjerner og negative speilinger av kosmos. De var steinbarn, som ga stranden nytt liv.

Symbolkraften i det faktum at steinene høsten 2016 ble flyttet tilbake får dermed en ekstra dimensjon. Fantasi ble realitet, og estetikk og rasjonalitet ble forent. Skader kan repareres og naturens liv gjenopprettes. Det gir grobunn for optimisme.

V erdi

Verdien stranden hadde med steinene på plass var altså mangfoldig og uerstattelig. Estetisk skapte steinene stadig nye bilder og former. Vitenskapelig og historisk fortalte steinene mye om fortiden. Linjen på strangen med steinenes punkter ble en skrift som dro tanken videre. De traff og stimulerte både barn og voksne. De var et hvilested for slitne kropper, og skapte et sted for utsyn og ettertanke. For barna ble det et klatrested, et sted å gjemme seg, noe å måle krefter mot og stille spørsmål ved. Stranden, skogen og

naturstien (og isen om vinteren) er det mest brukte turområde i Bærum, et sted der skoleklasser, barnehager,

joggere, rullestolbrukere, oldinger, hundeeiere, soltilbedere, badende og vandrere, med og uten staver og barnevogner, fikk naturoplevelser til alle årstider og i all slags vær.

Filosofisteinene ligger i aksene der skog og hav, Veritas og Kunstsenteret møtes – der himmel og jord forenes. Et nadir. Det beste sted for avkopling og kontemplasjon. Nå har alt dette også fått miljøfilosofiske og demokratiske konnotasjoner.

Rullesteinene inspirerer turgåere og kunstnere.

Oppmerksomhet

Interessen og oppmerksomheten rundt «Filosofisteinene» og «Rullesteinene som forsvant» har vært stor og ekte etter at den første artikkelen om fotoprojektet kom på trykk i Fotografi 1/2016 (<http://www.fotografi.no/arkiv/rullesteinene-som-forsvant>). Siden fikk prosjektet og kontakten med kommunen, som resulterte i beslutningen om tilbakeføring av de forsvunne steinene, bred dekning i Aftenposten (papir 7.2.2016 og nett

6.2.2016) og i Budstikka (9.2.2016). Etter det har informasjon og kommentarer spredt seg via sosiale medier, telefon og velforeningene i området. Dessuten arbeider produksjonsselskapet Mollywood med en dokumentarfilm.

De lå der i minst ti tusen år. Lå der og var steiner i vannkanten. Noen store, noen mindre. Men så, i høst, var de borte vekk.

En lykkelig slutt på en historie om noen steiner i Bærum

Oles klode
Ole Mathismoen

Journalist
Blomster om klima på
gn.ap.no/olesklode

Dette er en historie om at ett enkelt menneske kan gjøre en stor forskjell. At man ikke alltid trenger lover og politikere for å redde naturarv.

Tusenvis av mennesker kjenner steinene. Noen har kanskje aldri tenkt på dem som annet enn store steiner, for andre har de vært viktige. Nakne barneløtter har klatret på dem og kanskje skrapet seg opp en sommerdag. Steinene var en like naturlig del av stranden mellom Veritas og Høvikodden i Bærum som stranden selv.

Arne Næss satt der

Fotograf og forfatter Petter Mejlænder er blant dem som hadde et spesielt forhold til steinene.

For noen år siden var han på tur med sin venn Arne Næss. Økofilosofen ble sliten, og Mejlænder løftet ham opp på en av steinene for å hvile. Der satt den verdenskjente mannen og dinglet med benene. Som en Chaplin. Og Mejlænder tok et ikonisk Næss-bilde.

Etter at Arne Næss døde fortsatte Mejlænder å besøke steinene.

ne. Tok utallige bilder av dem i årstidens forskjelligartede lys.

Vikinger og Sonja Henie

Men så en dag, tidlig i vinterbråstoppet han. Trodde ikke det han ikke så. Steinene var borte. Tilbake var en flat strand uten steinene fra istiden, som vikingene fra Kjørbo like ved kjente så godt, og som kanskje Sonja Henie hvilte på da hun og Niels Øststad ruslet rundt på Høvikodden for å planlegge sitt kunstmuseum.

Mejlænder ringet og er opprørt. - Dette har fratatt stranden sin særegne karakter, en ti tusen år gammel fortelling. Menneskers tankeløshet har forårsaket havstigning, og nå dekkes havstigningens skader med nok en tankeløs skade, sier han.

-Det var så helt unødvendig-

Noen har nemlig vært på besøk med gravemaskin og flytet strandsteinene, brukt dem som støtte for å stanse erosjon ved gangveien.

- Det verste er at dette var helt unødvendig. Men den forteller noe vesentlig. Selv de best utdannede og ansvarlige naturforvalterne blant oss kan være blinde for naturens språk, selv der hvor steinene nærmest snakket med blindeskrift. Kanskje fordi vi ikke har tatt miljøkrisen helt inn over oss? Og det kunne skje selv med en av naturmiljøets selvopnevnte internasjonale beskyttere Veritas som nærmeste nabo, sier en enda mer opprørt Mejlænder.

- Med bildene mine tenker jeg å markere denne forringelsen nærmest som en tydelig metafor, og måten synliggjøre hvor stor skade som kan gjøres med

små og helt unødvendige feilgrep. Og det viktigste: Her går det faktisk an å skru tiden tilbake og gjøre skaden god igjen.

Syden-strand i Bærum

- Stubben etter "Arne"-treet ved siden av steinen står riktignok igjen som et ubehagelig symbol på at mye uopprettelig skade allerede er skjedd i naturmiljøet, men steinene kan flyttes tilbake der de lå. En slik tilbakeføring vil markere en holdningstorgåere i fremtiden vil kunne beriktes av. Det ville være en gest og et grep i Arne Næss' miljøfilosofiske ånd. Da vil barn og voksne igjen kunne lese denne stranden som noe annet enn en stum kommersialisert Syden-strand. Steinene vil kunne stå som monumenter over vår vilje til å snu og motarbeide miljøpolitisk uveit, sier Mejlænder.

-Utnskyldt, vi skal reparere- Han er allerede på intens leting etter "synderen". Ringer og skraver e-poster.

Og til slutt finner han ut av det.

Han ringet igjen. - Nå har jeg fått e-post fra parkforvalteren i kommunen som kryper til korset. De beklager feilen og vil legge steinene skånsomt tilbake på plass til våren? De vil til og med at jeg bistår med bildene for å finne rett plassering! Min enmanns miljøaksjon har dermed, høyst sannsynlig lyktes, takket være fotografiene, sier han lykkelig.

Så snart får stranden i Bærum tilbake sine steiner. En bitte liten natur- og kulturarv skal repareres og få leve videre. Takket være at en fyr gadd å bry seg og protestere.

FØR. Slik har steinene på stranden på Høvikodden ligget siden siste istid. ALLE FOTO: PETTER MEJLÆNDER

NÅ. Steinene fra siste istid er borte.

Økofilosofen Arne Næss dingler med bena på steinen som var et landemerke.

Fotoprojektet har spilt en helt avgjørende rolle for oppmerksomheten rundt prosjektet og for Bærum kommunes beslutning om å tilbakeføre steinene, en snuoperasjon som ble grundig dokumentert i NRK Østlandssendingen og Dagsrevyens Norge Rundt 30.8.16 (<https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-Bestlandssendingen/DKOA99083016/30-08-2016#t=4m11s>) og i Budstikka på nett, samt i Budstikka papir 1.9.2016 :

Flyttet «Arne Næss»-steinen tilbake på plass:

– En helt utrolig dag

Natur. I ett år har Petter Mejlænder jobbet for å få rullesteinene på Høvik tilbake på plass.

Fotografen og forfatteren fra Stabekk har nemlig et helt spesielt forhold til rullesteinene på Veritasstranden – og særlig den aller største av dem.

For ti år siden begynte han å fotografere filosofen Arne Næss til en bok. De to vandret ofte på stranden mellom Høvikodden og Veritas. Da den aldrende filosofen ble sliten, fikk han hvile på den store rullesteinen ved vannet.

– Jeg løftet ham opp og tok bilder av ham der han satt og kikket utover horisonten. Hvis du ser etter vil du oppdage at han sitter som et barn på den steinen, sier Mejlænder.

Muligens fra istiden

Etter at Arne Næss døde i 2009 fortsatte Mejlænder å gå turer langs stranden og fotografere de runde steinene i all slags vær til alle årstider. Derfor ble han mildt sagt overrasket da han i fjor høst oppdaget at de var fjernet, og flyttet lenger inn mot skogkanten.

– Jeg tok kontakt med Bærum kommune, og fikk vite at de hadde flyttet steinene som en beskyttelse mot sjøen som allerede har vasket ut jordmasser. Men disse steinene har ligget på stranden i lange tider. En geologvann av meg har

PRESISJONSARBEID: Fordi Petter Mejlænder sitter på årelang dokumentasjon av rullesteinenes plasseringer, var det en enkel jobb for kommunen å gjenopprette naturen slik den «alltid» har vært.

FOTO: PETTER MEJLÆNDER

anslått at de er fra istiden. De er slipt og formet av naturen selv, og har vært en del av naturopplevelsen på stranden for mange andre enn meg, sier Mejlænder.

Kommunen gjorde retrett

Hans reaksjon bar frukter. På vårparten i år fikk han beskjed om at

kommunen ville flytte steinene tilbake til sine opprinnelige plasser. Nylig var gravemaskin på plass for å løfte steinene på plass.

– Det har vært en helt utrolig dag. Han som kjørte gravemaskinen gjorde en flott jobb, og fikk likret steinene fint på plass med god dirigering, sier Mejlænder.

Parkforvalter i kommunen, Henriette Seyffarth, var også til stede for å bivåne begivenheten.

– Vi ser at steinene er veldig karakteristiske på stranden. Derfor var det riktig å flytte dem tilbake, sier Seyffarth.

Marionne Vinje og Eira Kjørnlie
marionne.vinje@budstikka.no

FULL JUBEL: Henriette Seyffarth og Petter Mejlænder var på plass tirsdag.

FOTO: JAN CHRISTIAN MOLLESTAD

FILOSOFEN: Her sitter Arne Næss og skuer over fjorden på rullesteinen på Høvik.

FOTO: PETTER MEJLÆNDER

<http://www.budstikka.no/det-norske-veritas/naturforvaltning/hovik/flyttet-arne-nass-steinen-tilbake-pa-plass/s/5-55-359600>. Det ble også arrangert dugnad der medlemmer fra velene i området la tilbake mindre steiner.

Bærum kommune la rullesteinene tilbake på plass høsten 2016.

Fototstilling

Tanken er at prosjektet avsluttes med en fotoutstilling slik at de estetiske kvalitetene kommer til sin fulle rett.

Samtidig vil prosjektet løftes opp på mer allment nivå, ettersom prosjektet prinsipielt sett dreier seg om langt mer enn noen lokale steiner på Høvikstranden. Det handler om en illevarslende global utvikling sett gjennom kunstens øyne. Med sitt ikoniske bildespråk vil en utstilling stimulere til mer generell erkjennelse og undring, der estetikk forenes med natur, miljøfilosofi og politikk til et samlet syn på livskvalitet. En slik utstilling vil bryte ned grensene mellom det som er inne i et galleri og det som befinner seg utenfor – og mellom fornuft og fantasi. På sitt vis dreier prosjektet Filosofisteinene seg dermed om kommunikasjon og selvinnsikt i aller bredeste forstand.

«Døde» trær så vel som «døde» steiner, og smeltende is og tett tåke, gir et nytt og annerledes liv til Høvikstranden, og noe mer allment kommer til syne..

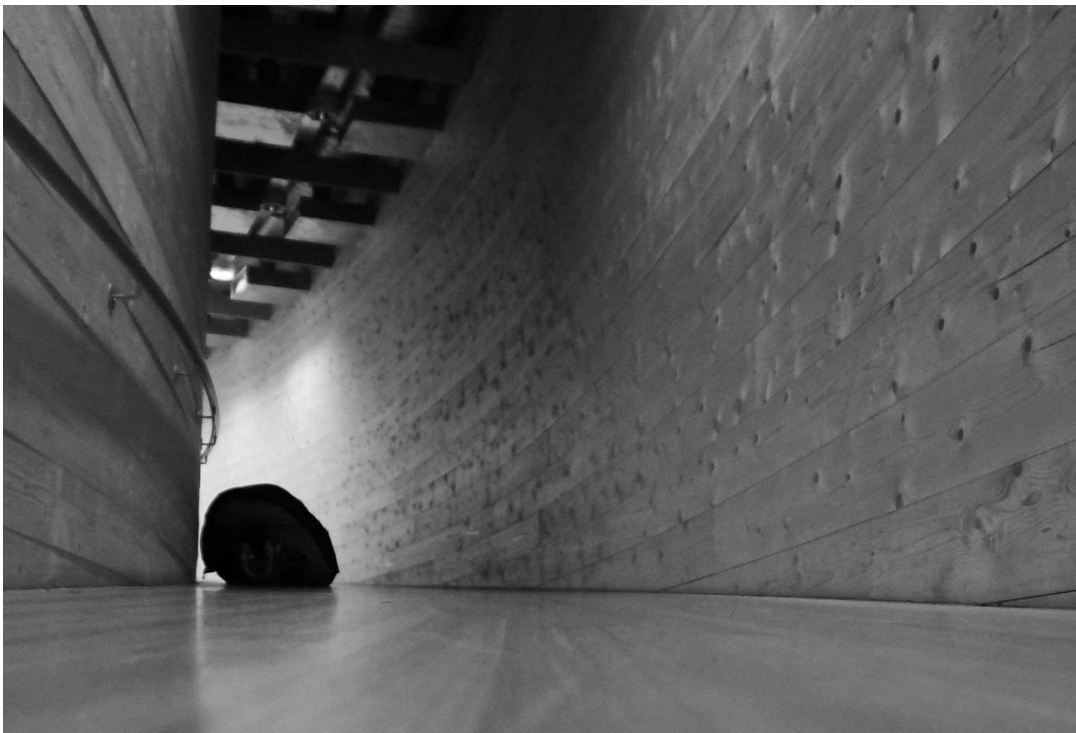
Arne Næss la vekt på at alle må finne sin egen vei – «sva marga». Vi er alle på vei, men vet ikke nok om hva den innebærer, og tar derfor ikke konsekvensene av den. Kanskje er det nettopp dét denne historien handler om? Kanskje skoleklasser i fremtiden vil stå ved steinene og diskutere slike spørsmål: at noen svære rullesteiner forsvant fra en offentlig strand mellom et kunstmuseum og en global næringslivsgigant, mellom børsen og katedralen, og hva det betyr for oss mennesker? Kanskje barn vil undre seg over om det var troll som plasserte steinene der? Eller var det bølgene?

Levende steiner eller levende fantasi?

Fotografen

Petter Mejlænder (1952) har bakgrunn som journalist, og har blant annet jobbet i NRK som nyhetsreporter og programleder for kulturstoff. De siste 16 årene har han arbeidet som frilanser og skrevet bøker om verdier og personligheter som Axel Jensen, Pushwagner, Wenche Foss og Arne Næss. Han har fotografert både i journalistiske og biografiske sammenhenger. Hans fotoutstilling «Arne Næss – Den smilende filosofen» (2010-2012) har blant annet vært vist på Nasjonalbiblioteket, i Tromsø museum, Galleri Schröder i Trondheim, Ibsenhuset i Skien og Avistegnernes hus i Drøbak. I 2014 hadde Petter Mejlænder en større fotoutstilling om Pushwagner på Galleri Fineart på Tjuvholmen, der bildene hans også er til salgs. Samme år kom fotoboken «Pushwagner x 75» med forord av Morten Krogvold. Mejlænders fotografier har vært vist i en rekke bøker, aviser og magasiner. Flere opplysninger finnes i fotoboken og på www.tekstogbilder.no.

Selvportrett som stein på Henie Onstad Kunstsenter.

Prosjektet støttes av Bærum kommune, Naturvernforbundet i Bærum, Oslofjorden friluftsråd og velforeningene i området.

Høvikstranden 29.12.2014.

«For naturvernforbundet i Bærum (NiB) har det vært interessant og berikende å følge med i prosjektet Filosofisteinene. Ved å ta utgangspunkt i Veritasstrandas rullesteiner og hvordan stranda ble endret da steinene ble fjernet, viser Filosofisteinene på en poetisk og tankevekkende måte de mange ulike betydningene naturen har for oss.»

Bjørg Petra Brekke, styreleder NiB

Høvikstranden 28.9.2016.

Alle foto: Petter Mejlænder©

Filosofisteinene

September 2016

www.tekstogbilder.no www.arnenæss.no

Petter Mejlænder

Mobil: 91510682

E-post: pet.mej@frisurf.no